

KOMMUNAL- OG DISTRIKTSDEPARTEMENTET
Postboks 8112 DEP
0032 OSLO

Dok.nr: 24/08427-2
Deres ref:
Avdeling: Kunst- og kulturutvikling
Saksbehandler: Reija Marianne Lång
Dato: 07.11.2024

Innspill til stortingsmeldingen om samisk språk, kultur og samfunnsliv i 2025

Innledning

Kommunal- og distriktsdepartementet legger fram en stortingsmelding om samisk språk, kultur og samfunnsliv i 2025. Meldingen skal handle om kommunene og fylkeskommunenes ansvar for tjenestetilbud til den samiske befolkningen. Departementet har bedt om innspill til meldingen fra alle kommuner, og fylkeskommuner og statsforvaltere i Trøndelag, Nordland, Troms og Finnmark.

Finnmark fylkeskommune ønsker å bidra til Kommunal- og distriktsdepartementets arbeid. Våre innspill tar utgangspunkt i fylkeskommunens ansvar og rolle innenfor forvaltningsområdet for samiske språk, samt de tjenester som fylkeskommunen tilbyr. Vi tar også opp saker av generell betydning for fylket.

Vi presenterer et utvalg av innspill, og viser ellers til Stortingsmelding 13 (2022-2023) Samisk språk, kultur og samfunnsliv - Kompetanse og rekruttering i barnehage, grunnsopplæring og høyere utdanning og Stortingsmelding 12 (2023–2024) Samisk språk, kultur og samfunnsliv - Folkehelse og levekår i den samiske befolkningen.

Kompetanse og rekruttering innen offentlig sektor

Finnmark fylkeskommune ser mangelen på samiskspråklige ansatte i offentlig sektor som en stor utfordring for å kunne tilby gode tjenester til den samiske befolkningen. Det er krevende å rekruttere og beholde kvalifiserte oversettere, lærere og helsepersonell spesielt i områder hvor det mangler infrastruktur som samisktalende ansatte med familier trenger. Behovet for samisktalende helsepersonell og ansatte med samisk kulturkompetanse vil øke i takt med at befolkningen eldes.

For å møte denne utfordringen foreslår vi følgende tiltak: Fleksible videreutdanningsprogrammer for voksne med familie- og arbeidsforpliktelser. Oppbygging av nødvendig infrastruktur for samiske familier i lokalsamfunn. Praksisordninger i samiske områder for studenter innen helse- og sosialfag, barnevern og pedagogikk. Økonomiske insentiver for ansatte med både fag- og språkkompetanse.

Etterspørselen etter kvalifisert arbeidskraft med både samisk språkkompetanse og relevant faglig utdanning er betydelig høyere enn tilgjengeligheten, og det vil trolig ta tid før utdanningssystemet kan levere nok kandidater med dobbelkompetanse. Derfor kan det være hensiktsmessig å rette fokus mot å bygge kulturkompetanse og kultursensitivitet blant den nåværende arbeidskraften, samtidig som vi arbeider

for å utdanne flere med nødvendig dobbelkompetanse. En slik nasjonal overgangsstrategi kan styrke tjenestene til den samiske befolkningen på kort sikt, samtidig som den legger grunnlaget for at offentlig sektor på lengre sikt kan møte kravene til samisk språk- og kulturkompetanse på en bærekraftig måte.

Språkopplæringstilbud

Barnehager og skoler er sentrale arenaer for å styrke samisk språk og kulturell identitet, særlig for barn og ungdom som ikke har samisk som hjemmespråk. Elever i videregående skoler utgjør et viktig grunnlag for rekruttering til høyere utdanning til studietilbudene som krever språkkompetanse. Det er helt avgjørende å sikre et godt og kontinuerlig opplæringstilbud fra barnehage til voksenopplæring. Dette krever imidlertid både økonomiske og kunnskapsmessige ressurser.

For å styrke språkopplæringen foreslår vi økte ressurser til samiskundervisning, styrket støtte til skoleeiere og lærere, bruk av sterke språkmodeller (jf. Sámi mánat ođđa searvelanjain – Samiske barn i nye pedagogiske rom, SáMOS), og nasjonale tiltak mot frafall fra språkopplæringen.

Møteplasser for barn og ungdom

Kulturelle møteplasser og andre arenaer spiller en viktig rolle i å styrke identiteten til samiske barn og ungdom. Duodji, joik og samisk matkultur læres i dag ikke alltid gjennom familien eller slekten, men de kan læres i fellesskap på andre arenaer. Slike møtesteder er også viktige for å bevare samisk språk, særlig for barn og ungdom som ikke har samisk som hjemmespråk.

Vi foreslår spesifikk økonomisk støtte til et variert ungdomstilbud med samisk innhold, som ungdomsklubber og idrettslag, en styrking av samiske ungdomsorganisasjonene, samt øremerkede midler til samiske tilbud i kulturskoler.

Folkehelse blant den samiske befolkningen

Fornorskningspolitikken har blitt beskrevet som et historisk traume som kan ha bidratt til dårligere helse-tilstand blant samer sammenlignet med majoritetsbefolkningen. Mange eldre samer er fortsatt sterkt påvirket av fornorskningen. Disse traumene har noen ganger gått i arv og påvirket også yngre generasjoner. Dagens utfordringer omfatter konflikter og polarisering, både i storsamfunnet og innad i det samiske samfunnet.

For å styrke folkehelsen foreslår vi forebyggende helsetiltak og kulturtilpassede lavterskeltilbud innen psykisk helse, samt en nasjonal satsing for å forebygge alle former for vold. Vi ber også om at staten sikrer tilstrekkelig støtte til helse- og levekårsundersøkelsen SAMINOR 3, slik at den kan gjennomføres i alle planlagte områder.

Språkteknologi og KI

I den nasjonale digitaliseringsstrategien har regjeringen som mål at 80 prosent av offentlig sektor skal ha tatt i bruk kunstig intelligens (KI) innen 2025, og 100 prosent innen 2030. Språkteknologi og digitalisering gir store muligheter for å forbedre tjenestetilbudet til den samiske befolkningen. Ved å bruke teknologiske verktøy kan for eksempel administrative oppgaver delvis utføres uten å konkurrere med barnehager, skoler og helseinstitusjoner om samiskspråklige ansatte.

For å dra nytte av denne teknologiske utviklingen trengs det imidlertid en betydelig økt satsing fra statens side på den samiske delen av teknologien. Vi oppfordrer regjeringen til å inkludere det samiske samfunnet, språk og kultur i KI-satsingen. Det er stort behov for betydelig økte ressurser til forskning og utvikling av samisk KI.

Kunnskapsgrunnlag for samisk samfunnsplanlegging

Framtidsrettet samfunnsplanlegging og -utvikling forutsetter et solid kunnskapsgrunnlag og lett tilgjengelig statistikk. Dagens statistikk om samiske forhold har flere utfordringer. Det er behov for økt innsikt i den samiske befolkningen, deres bosteder og tjenestebehov. Vi mener at en slik kunnskapsutvikling vil gjøre offentlig sektor bedre rustet til å møte samenes behov.

Samiske lokalsamfunn i distriktskommuner står overfor de samme demografiske utfordringene som distriktene generelt, men for samene legger denne utviklingen ytterligere press på språk og kultur. Urbanisering påvirker også samiske samfunn, og det er behov for innsikt i situasjonen både i distriktene og i urbane områder for å støtte en helhetlig samfunnsplanlegging og -utvikling.

Avslutning

Finnmark fylkeskommune understreker viktigheten av å styrke det kommunale og fylkeskommunale tjenestetilbudet til samiske innbyggere gjennom målrettede tiltak innen opplæring, helse, kultur og digitalisering. For å kunne tilby disse tilpassede tjenestene, er det nødvendig med tilstrekkelige ressurser til kommunene og fylkeskommunene. Det foreslås også at statlige midler og ressurser øremerkes til tiltak som støtter samisk språk og kultur i velferdstilbudene.

Vi takker for muligheten til å gi innspill til arbeidet med stortingsmelding om samisk språk, kultur og samfunnsliv i 2025.

Med hilsen

Marianne Pedersen
Avdelingsleder kultur og miljø

Reija Marianne Lång
Rådgiver

Dokumentet er elektronisk godkjent og har ingen signatur